

POSTANOWIENIE

Dnia 18 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania małoletniego N.O. reprezentowanego przez opiekuna prawnego A. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku
o datę przyznania renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18 maja 2023 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 1 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 1247/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek małoletniego N.O. reprezentowanego przez opiekuna prawnego A.B. o zwrot kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 1 grudnia 2021 r. oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 17 czerwca 2020 r., zmieniającego decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku z 3 września 2018 r. i przyznającego małoletniemu N.O. prawo do renty rodzinnej od dnia urodzenia, to jest od [...] 2016 r. oraz stwierdzającego, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Zaskarżając powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną, organ rentowy podniósł zarzuty naruszenia prawa materialnego: 1) art. 100 w związku z art. 129

ust. 1, art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach sprawy i przyznanie małoletniemu N.O. prawa do renty rodzinnej od 27 lutego 2016 r.; 2) art. 116 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 17 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno - rentowe (Dz.U. z 2011 r. Nr 237, poz. 1412), przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że brak aktu urodzenia wskazującego na ojcostwo zmarłego nie stanowi szczególnego przypadku uniemożliwiającego wypłatę renty rodzinnej od chwili wcześniejszej niż dzień złożenia wniosku.

Z powołaniem się na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie w całości odwołania małoletniego N.O. reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego A.B.; alternatywnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W skardze kasacyjnej zawarty jest wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni wskazanych powyżej przepisów, których interpretacja rodzi szereg wątpliwości i rozbieżności w toku ich stosowania przez Sąd Najwyższy, jak również przez sądy powszechne, a tym samym zachodzi potrzeba dokonania ich wykładni doprecyzowującej. Ponadto, skarga jest oczywiście uzasadniona, gdyż obowiązek przyznania małoletniemu N.O. renty rodzinnej od 27 lutego 2016 r. jest sprzeczny z treścią obowiązujących przepisów.

W uzasadnieniu wniosku skarżący podniósł, że istota sporu sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy małoletni N.O., reprezentowany przez opiekuna prawnego A.B., spełnia wynikające z treści art. 100 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1, art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przesłanki wypłaty renty rodzinnej od chwili wcześniejszej niż dzień złożenia wniosku. Organ rentowy z powołaniem się na przepis art. 100 ust. 1 ustawy o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 129 ust. 1 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 67 ust. 1 pkt 1 tej ustawy wskazał, że dniem nabycia prawa do renty rodzinnej przez dziecko urodzone po śmierci ojca spełniającego warunki do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy jest dzień urodzenia się tego dziecka. Przyznanie świadczenia nie może nastąpić, jeżeli nie zostanie złożony stosowny wniosek przez osobę zainteresowaną. Wypłata świadczenia wymaga wniosku, więc aby renta rodzinna była wypłacana od dnia nabycia do niej prawa, pełnomocnik ustawowy powinien złożyć stosowny wniosek już w miesiącu narodzin wraz z niezbędnymi dokumentami potwierdzającymi uprawnienie do świadczenia rentowego po zmarłym ojcu. Stwierdzenie relacji pokrewieństwa dziecka i zmarłego ojca wymagało uzyskania, w wyniku postępowania o ustalenie ojcostwa, orzeczenia sądu opiekuńczego i przedstawienia dokumentu stanu cywilnego wydanego na jego podstawie (zgodnie z art. 84 § 2 KRO). Jednakże czasowy brak dokumentu potwierdzającego ojcostwo nie tamuje czynności złożenia wniosku o rentę rodzinną, a wniosek niezupełny, jak każdy wniosek ubezpieczonego skierowany do organu rentowego, powinien spowodować wszczęcie postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2009 r., I UK 125/09). Wniosek złożony bez dowodu potwierdzającego ojcostwo osoby, po której ma być przyznana renta rodzinna, może być po jego złożeniu uzupełniony po uprawomocnieniu się wyroku w sprawie ustalenia ojcostwa i wydaniu na jego podstawie odpisu aktu stanu cywilnego. Do tego czasu postępowanie w sprawie przyznania renty rodzinnej dziecku powinno zostać zawieszone z urzędu na podstawie art. 97 § 1 pkt 4 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, skoro ustalenie ojcostwa jedynie konkretyzuje stronę stosunku fatycznego, wywołującego skutki prawne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1969 r., II CR 512/69). Tym samym żądanie wypłaty renty rodzinnej za okres poprzedzający złożenie wniosku dla dziecka urodzonego po śmierci ojca niebędącego mężem matki pozostaje w sprzeczności z brzmieniem art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Odstąpienie od literalnej treści tego przepisu nie jest niczym uzasadnione, gdyż od chwili narodzin dziecka uprawnionego do renty rodzinnej powstała zarówno możliwość wszczęcia

postępowania o ustalenie ojcostwa, jak również możliwość złożenia wniosku o rentę rodzinną.

Z całości materiału dowodowego wynikało, że A.B., jako ustawowy przedstawiciel małoletniego N.O. nie kwestionowała możliwości wcześniejszego złożenia wniosku o rentę rodzinną. Świadomie oceniła wcześniejsze złożenie wniosku jako działanie pozbawione logiki wobec konieczności oczekiwania na wyrok sądu w innym postępowaniu. Opóźnienie w zgłoszeniu wniosku z tego powodu nie uzasadniało odstąpienia od treści art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Konkludując, skarżący stwierdził, że termin złożenia wniosku w imieniu uprawnionego nie był skutkiem istnienia obiektywnej przeszkody, lecz wynikał ze świadomej decyzji przedstawiciela ustawowego dziecka. Organ rentowy prawidłowo zatem przyznał prawo i rozpoczął wypłatę renty rodzinnej małoletniemu N.O. od 1 sierpnia 2018 r., to jest od miesiąca złożenia wniosku.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną działające imieniem małoletniego dziecka matka wniosła o oddalenie skargi i zasądzenie od organu rentowego na rzecz N.O. zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą juretrycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia

sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to jest istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365 i z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124). Twierdzenie o występowaniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów jest uzasadniony tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze

rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących owo zagadnienie.

Z kolei powołanie się we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na jej oczywistą zasadność (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) wymaga od skarżącego zawarcia w uzasadnieniu wniosku wywodu prawnego wskazującego, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawienia argumentów na poparcie tego twierdzenia. Zobowiązuje zatem skarżącego do przedstawienia wywodu prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanych przesłanek przedsądu.

Odnosząc się do sugerowanej przez autora skargi kasacyjnej potrzeby wykładni przepisów, wypada zauważyć, że Sąd Najwyższy mając na względzie funkcję renty rodzinnej oraz kierując się wykładnią celowościową przepisów art. 129 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej dopuszczał w swoim orzecznictwie możliwość wypłaty renty rodzinnej za okresy poprzedzające datę złożenia wniosku o jej przyznanie. Wielokrotnie wskazywał, że zasada wyrażona w tych przepisach, w szczególnych okolicznościach może podlegać modyfikacji (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 maja 2006 r., I UK 320/06, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 143; z dnia 5 października 2006 r., I UK 117/06, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 357; z dnia 10 lutego 2012 r., II UK 146/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 17; z dnia 3 kwietnia 2014 r., II UK 398/13, LEX nr 1458715; z dnia 12 stycznia 2016 r., II UK 444/14, LEX nr 1998554 oraz z dnia 24 października 2017 r., II UK 455/16, LEX nr 2427159).

Sąd Apelacyjny uznał, że w okolicznościach niniejszej sprawy bezspornie zaistniały przesłanki do odstąpienia od generalnej zasady, opartej na dosłownym brzmieniu przepisu art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, iż wypłatę

świadczenia uruchamia dopiero wniosek o to świadczenie. Sąd podkreślił, że o dacie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną po zmarłym ojcu małoletniego N.O. – K.D. zdecydowała nie wola przedstawicielki ustawowej dziecka – A.B., ani też jej brak staranności w załatwianiu spraw małoletniego, lecz obiektywnie istniejące przeszkody. Z ustalonego przez Sąd pierwszej instancji stanu faktycznego wynikało, że N.O. urodził się [...] 2016 r., po śmierci swojego ojca, która nastąpiła [.....]. W dniu [...] 2016 r. A. B. wszczęła postępowanie sądowe o ustalenie ojcostwa swojego syna N., które zakończyło się wyrokiem Sądu Rejonowego Gdańsk Południe w Gdańsku z 12 kwietnia 2018 r. (IV RC 165/16). W dniu 14 sierpnia 2018 r. przedstawicielka ustawowa małoletniego uzyskała zupełny odpis aktu urodzenia N.O., w którym, jako ojca małoletniego wpisano K.D. W tym samym dniu A.B. wystąpiła do pozwanego z wnioskiem o przyznanie synowi prawa do renty rodzinnej.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, działaniom matki małoletniego w żadnej mierze nie można zarzucić braku staranności, względnie opieszałości. Po urodzeniu dziecka, pierwszym krokiem, jaki zdecydowała się uczynić, było wszczęcie postępowania o ustalenie ojcostwa celem wykazania pokrewieństwa decydującego o prawie syna do świadczenia po zmarłym ojcu. Sąd uwzględnił również, że po śmierci partnera, matka małoletniego zmuszona była skorzystać z pomocy specjalisty i regularnie uczęszczała na terapię indywidualną i konsultacje lekarza psychiatry. Poza tym od wczesnego dzieciństwa jest ona osoba niepełnosprawną - cierpi na całościowe zaburzenia rozwojowe, powstałe przed 16 rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypiami zachowań, zainteresowań i aktywności, o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia, a zaburzenia te będą trwały do 31 października 2022 r. Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd odwoławczy uznał, że zachodził szczególny przypadek uzasadniający złożenie wniosku o przyznanie prawa do renty rodzinnej dla małoletniego dziecka po zmarłym ojcu dopiero po ustąpieniu wszystkich obiektywnych przeszkód. Zgłoszenie przedmiotowego wniosku we wcześniejszym okresie - z punktu widzenia matki dziecka - napotkało obiektywne przeszkody zarówno w postaci konieczności odbycia terapii w Poradni Zdrowia Psychicznego, jak i przeprowadzenia postępowania o ustalenie ojcostwa

małoletniego. O dacie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną zdecydowała w niniejszej sprawie nie wola uprawnionego - w tym przypadku przedstawiciela ustawowego dziecka - lecz niezależne od niego obiektywne przeszkody. Termin złożenia wniosku o wypłatę świadczenia nie wynikał zatem z niezachowania należytej staranności, lecz był skutkiem istnienia obiektywnych okoliczności, na które przedstawicielka małoletniego nie miała wpływu. Odwołująca się wystąpiła ze stosownym wnioskiem rentowym niezwłocznie po ustąpieniu przeszkód natury prawnej związanych z koniecznością ustalenia ojcostwa jej dziecka, a zatem nie można jej zarzucić, że nie wykazała się odpowiednią dbałością o interesy syna, gdyż wniosek o przyznanie i wypłatę świadczenia rentowego złożyła bez zbędnej zwłoki.

Pozbawienie uprawnionego prawa do wypłaty renty rodzinnej - związanej ze śmiercią jego ojca - za okres poprzedzający datę wniosku rentowego w sytuacji, gdy wystąpiły obiektywne przeszkody w zgłoszeniu tego wniosku, sprzeciwia się założonej przez ustawodawcę funkcji renty rodzinnej. W przypadku zaistnienia opisanych powyżej obiektywnych okoliczności uniemożliwiających, a przynajmniej znacznie utrudniających wystąpienie z wnioskiem o przedmiotowe świadczenie w momencie spełnienia przesłanek nabycia do niego prawa, zachodziły podstawy do wypłaty renty rodzinnej poczynwszy od daty urodzenia uprawnionego, to jest od 27 lutego 2016 r. Zaistniały bowiem przesłanki do odstąpienia od generalnej zasady, opartej na dosłownym brzmieniu przepisu art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, że wypłatę świadczenia uruchamia dopiero wniosek o to świadczenie (k. 4-5 uzasadnienia wyroku).

Dokonując interpretacji przepisów stanowiących podstawę prawną rozstrzygnięcia, Sąd Apelacyjny kierował się regułami wykładni aksjologicznej, mając na względzie cel renty rodzinnej, co znajduje oparcie w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Ocena organu rentowego, że w niniejszej sprawie nie zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek odstąpienia do zasady wynikającej z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie może stanowić uzasadnionej podstawy do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów oraz związanie Sądu

Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) oznacza niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku Sądu drugiej instancji, polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów, również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanych przesłanek przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz oddalił wniosek działającej imieniem małoletniego N.O. matki o przyznanie kosztów postępowania kasacyjnego, bowiem w odpowiedzi na skargę kasacyjną nie domagała się ona odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania, jak również nie przedstawiła argumentacji przemawiającej za takim rozstrzygnięciem. Wniosek o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego został powiązany wyłącznie z wnioskiem o oddalenie skargi kasacyjnej. W tych okolicznościach, wobec odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie ma uzasadnienia dla przyznania stronie odwołującej się kosztów postępowania kasacyjnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 lutego 2019 r., II PK 38/18, LEX nr 2622386; z dnia 11 grudnia 2018 r., II PK 278/17, LEX nr 2593385 i z dnia 17 września 2014 r., II CNP 17/14, LEX nr 1537289).

(J.K.)

[ł.n]